

Evangelische armoede: hoe vandaag concreet beleven, persoonlijk en als gemeenschap?

Spreken over mijn armoedebeleving en deze van « mijn groep » - onze Fraterniteit – kan ik niet anders dan dit benaderen via het leven zelf. Via eigen ervaringen, met vallen en opstaan. Maar ook via het leven van Charles de Foucauld, de bezieler van onze Fraterniteit. Charles de Foucauld was geobsedeerd door het navolgen van “de arme Jezus” . Dat was “de kleur” van zijn bekering en het zal zijn ganse verdere leven bepalen.

Maar dit is voor Charles de Foucauld geen evidentie geweest. Hij werd geboren in een adellijke familie, op 15 september 1858 in Frankrijk die bovendien ook zeer gelovig, zeer katholiek waren. Hij verloor op jonge leeftijd beide ouders. Hij was pas zes jaar...

Als tiener keerde hij zich af van het christelijke geloof. Na de middelbare school ging hij in het leger (het was de gewoonte bij de familie) en... hij leefde er uitbundig op los. Hij werd vanwege zijn wangedrag – een kwestie met een vrouw - uiteindelijk zelfs oneervol ontslagen uit het leger. Maar toen er kort na zijn ontslag een opstand uitbrak in Algerije, diende hij een verzoek in om terug te keren naar zijn vroegere eenheid. Tot ieders verbazing vocht hij dapper in de strijd en toonde zich als officier, een echte leider voor zijn mannen. Tijdens dat verblijf in Algerije, raakt hij in de ban van het land, de cultuur en religie van de mensen.

Hij verlaat het leger en begint voorbereidingen te treffen voor een wetenschappelijke expeditie door het tot dan toe voor westerlingen gesloten Marokko. Elf maanden lang reist hij vermomd als rondtrekkende jood rond. Hij leeft heel primitief. En hij ziet ook de enorme armoede van de plaatselijke bevolking. Deze studie die hij bij terugkeer in Frankrijk publiceert, wordt bekroond met een hoge wetenschappelijke onderscheiding.

Belangrijker is echter dat er zich op innerlijk niveau een beslissende verandering heeft voltrokken. De Foucauld is diep onder de indruk geraakt van de vroomheid, de gastvrijheid en de armoede van de mensen die hij heeft ontmoet.

Op jonge leeftijd had hij zelf afstand genomen van het christelijke geloof. Deze ontmoeting met diep gelovige moslims maakt hem weer ontvankelijk voor de ervaring dat er iets meer is, dat God misschien toch bestaat. Zijn nicht brengt hem in contact met een priester, abbé Huvelin. Charles de Foucauld vraagt om onderricht in het christelijke geloof. Maar in plaats daarvan nodigt Huvelin hem

uit om neer te knielen en te biechten. Dit moment betekent een radicale ommekeer voor Charles. In dit moment van vergeving weet hij zich geroepen en aanvaard door God. Hij bekeert zich opnieuw tot het katholieke geloof en korte tijd nadien beslist hij om nog “enkel voor God te leven” !

Op aanraden van Huvelin onderneemt hij een pelgrimstocht naar Palestina. Hier wordt hij diep getroffen door het besef dat Jezus, vóór zijn openbare optreden, dertig jaar een verborgen leven leidde in Nazareth. Dit verborgen, eenvoudige leven wordt een centraal element in zijn spiritualiteit. Dit betekent voor hem: de arme Jezus! En hij wil nog enkel voor die arme Jezus leven... Hij volgt nog verschillende retraits om tot een onderscheiding te komen en treedt kort erna treedt hij in bij de trappisten. Deze was in zijn ogen “de armste” gemeenschap !

Bijna zeven jaar leeft hij als trappist in Syrië waar hij verblijft in een van de armste kloosters ter wereld. Maar hij vindt er niet waarnaar hij zoekt. Hij is er nog maar twee jaar, of hij “voelt” innerlijk aan, dat hij niet gevonden heeft wat hij zoekt. Na zes jaar is er een bepaald voorval, de druppel die de emmer doet overlopen: hij moet een “dodenwake” houden, bij een inlandse man die zopas gestorven is. Daar ziet hij hoe de vrouw en de kinderen moeten “overleven” zonder mogelijkheden ! En hij bedenkt, hoe hij – ondanks zijn uiterst sober en arm leven als trappist – toch alles heeft wat hij wil en nodig heeft ! En dit wringt hem...

Hij vraagt en krijgt toestemming om de orde te verlaten en gaat... naar Nazareth. Hij vindt er werk als klusjesman in een Clarissenklooster en leeft er drie jaar lang in uiterste armoede en soberheid, met veel tijd voor meditatie en gebed. Hij leeft in een klein tuinhuisje... Daar schrijft hij o.a.

“Heer Jezus wat zal hij vlug arm zijn, degene die met hart en ziel van je houdt. Hij zal immers niet lang kunnen verdragen dat hij rijker is dan degene van wie hij zielsveel houdt.”

Hij is eigenlijk een stuk “geobsedeerd” door de arme Jezus... Hij raakt nog dieper doordrongen van zijn roeping om Jezus na te volgen zoals Hij had geleefd in Nazareth: arm en bereikbaar, te midden van eenvoudige mensen, in een onaanzienlijk gehucht, levend en werkend zoals zij.

Foucauld beseft op den duur – na drie jaar - dat hij niet in Nazareth hoeft te blijven om een dergelijk leven te leiden. Hij laat zich priester wijden in Frankrijk. Hij zal gaan, niet naar daar waar het land het heiligst is, maar naar daar waar de nood het grootst is. Hij keert terug naar de streek en de mensen die een grote plek in zijn hart hadden: Noord -Afrika. Daar had hij voor het eerst in zijn leven de echte arme ontmoet...

Hij vertrekt naar Algerije, naar de oase Beni Abbes aan de grens met Marokko. Hier leeft hij in een eenvoudig huis met een kleine kapel. Deze stelt hij open voor de mensen om hem heen. Het is zijn bedoeling om een nieuw model van religieus leven te beginnen, een gemeenschap van 'kleine broeders' die als arme onder de armen zouden leven, in een geest van dienstbaarheid en solidariteit.

Wanneer Foucauld deze eerste jaren in de woestijn leeft van Algerije, in Beni Abbès, wil hij er een "arme" monnik zijn. Een beetje "trappist", maar als kluizenaar - alleen. Maar hij vestigt zich niet afgezonderd, hij woont daar op een knooppunt van leven: hij ontmoet enorm veel volk! En na korte tijd begint het "vragen aan zijn familie" om de slaven vrij te kopen! Hij wordt als het ware meer "missionaris", monnik – missionaris. Hij linkt zijn "armoede" aan de concrete mens die hij voor zich heeft. Hij geeft alles van het weinige wat hij bezit weg...

Armoede wordt voor hem niet een absoluut iets: het krijgt pas gestalte in relatie met de liefde. Wanneer hij de schrijnende armoede van de mensen daar ziet, bedelt hij in zijn familie! Hij "vraagt" echter niet voor zichzelf. Hij deelt werkelijk alles wat hij heeft! Hij "doet" wat de liefde van hem vraagt.

Na een aantal jaren aanvaardt hij een uitnodiging van een vroegere militaire kameraad om zich te vestigen in een nog veel meer afgelegen buitenpost, diep in het hart van de woestijn, in het Hoggar-gebergte. Hier, in Tamanrasset, vestigt hij zich als enige priester in de woestijn, te midden van de Toearegs, een halfnomadisch volk.

Hij leidt er een arm en sober leven, als contemplatief en missionaris. Hij legt er zich op toe om vriendschap te sluiten met de lokale bevolking. Hij bestudeert hun taal en cultuur. En hij deelt alles !

Daar, in het hart van de woestijn heeft Charles een van zijn meest indringende ervaringen, zijn stervenservaring, in de winter van 1907 – 1908. Het gebeurde tijdens de laatste fase van zijn leven.. alhoewel hij pas 50 jaar is.

Hij was op sterven na, dood. De vorige zomer had er een grote hongersnood in de Hoggar geheerst. Foucauld had alles uitgedeeld, van het weinige dat hij toen nog bezat. Hij kreeg daarop scheurbuik. Nu lag hij daar, uitgeput, op een paar houten planken. Met moeite in staat om nog te ademen!

De chef van de Hoggar, Moussa, vindt hem stervend. Deze moslim geeft onmiddellijk de opdracht om overal in de omgeving de geitenmelk te verzamelen. Daardoor redde hij zijn leven. Maar het heeft hem ook de echte wederkerigheid in een relatie, laten ervaren.

Foucauld was gekomen als Fransman... als oud-militair zelfs. Als ontdekkingsreiziger en vurig christen. Als man met ongekennde fysieke mogelijkheden en met wetenschappelijke kennis. Hij had zich afgebeeld, jaren aan een stuk. Hij had onder uiterst precaire omstandigheden geleefd. Hij had ook het evangelie vertaald, hun taal bestudeerd en hun poëzie opgetekend. Maar hij bleef “de gevende” ! In deze winter van 1908 wordt hijzelf “de arme”, diegene die moet ontvangen.

En hij ontvangt het gebaar van medemenselijkheid van de Toearegs dat hem het leven redt. Hij komt opnieuw op krachten. Hierdoor heeft hij iets enorm kostbaar geleerd! Toen heeft hij het geleerd, dat je in een relatie zowel moet kunnen geven als ontvangen.

Zijn droom om een nieuwe religieuze gemeenschap te stichten werd niet verwezenlijkt tijdens zijn leven. Wanneer hij in 1916 zijn einde vindt, is hij nog steeds zonder medebroeders. Op 1 december 1916 wordt Charles de Foucauld, 58 jaar oud, in de zuidelijke Sahara van Algerije doodgeschoten door een groep opstandige Toearegs. Per ongeluk.

De Eerste Wereldoorlog was in volle gang. Slechts weinig mensen hadden weet van het roemloze einde van deze godzoeker, die zijn hele leven in het teken had gesteld van de navolging van het eenvoudige en arme leven dat Jezus in Nazareth had geleid.

Met zijn dramatische dood houdt het verhaal echter niet op. Het is alsof de graankorrel die hij met zijn voorbeeld zaaide pas na zijn dood kan ontkiemen. Op initiatief van een vriendenkring rond Charles de Foucauld, komt er al in 1921 een biografie uit, geschreven door René Bazin. Het boek heeft een enorme uitwerking in Frankrijk. De door de wereldoorlog ontredde bevolking wordt geraakt door het leven en de boodschap van broeder Charles.

Onze Fraterniteit van de kleine zusters van Nazaret begon op 8 september 1966 in Gent. Een halve eeuw na het overlijden van Charles. In de levensinzet van broeder Charles en in de profetische visie van Cardijn ontdekten wij onze weg om onze betrokkenheid op mensen vorm te geven. Cardijn, de man die de arbeidersbeweging heeft gesticht. Hij leerde ons ook "zien, oordelen, handelen". Solidair zijn. De eerste kleine zusters kwamen bijna allemaal uit de KAJ...

Ik leerde Charles de Foucauld kennen toen ik pas achttien was. Ik was een zoekend jong mens, nogal onstuimig en avontuurlijk aangelegd. Mijn verlangen om een "radicaal en arm" leven te leiden, bracht me op het spoor van Foucauld. Het was in de jaren 70.

Wat trok me zo aan bij Foucauld? Zijn levensgeschiedenis zoals ze in die tijd werd doorgegeven: Foucauld, een bekeerling, had in zijn jeugdjaren het geloof overboord gegooit, hield van avontuur... Na zijn bekering wou hij een uiterst radicaal leven. Alles en iedereen achterlaten... de woestijn intrekken en arm en onthecht nog alleen voor God leven.

Zo werd ik in 1971 kleine zuster van Nazaret. Mijn eerste ervaringen waren in Charleroi. De industrie in ons land kende toen haar hoogste bloeitijd en de fabrieken werden bevolkt met een massa ongeschoolde arbeiders, die steeds meer van de Kerk weg groeiden.

Ik werkte er twee jaar op fabriek. Een enorme, overweldigende ervaring. Er ging voor mij een gans nieuwe wereld open! Het betekende voor mij "af dalen" in een totaal onbekende wereld van de fabriek en de arbeiderswereld. Ik moest er alles leren!

De crisis in de samenleving van de jaren '70 en de groei van onze fraterniteiten, hebben ons verplicht om te zoeken naar nieuwe vormen van aanwezig - zijn, naar nieuwe vormen van arbeiden.

Het aantal arbeidsplaatsen op fabriek nam voortdurend af...

Wij zochten werk in de groeiende dienstensector, in trouw aan ons oorspronkelijk Nazaret - ideaal, dat ons midden de gewone mensen plaatst, zo dicht mogelijk ook bij de armen, de lijdenden, de kansarmen uit een maatschappij die maar verder raast met de "sterken".

Zoals Jezus te Nazaret 30 jaar leefde midden zijn volk, in arbeid en heel gewoon leven. Zoals Hijzelf afgedaald is en totaal solidair werd, vriend van mensen. Zoals Charles de Foucauld de woestijn introk om de Toearegs te ontmoeten. Zo

willen ook wij "Nazaret" beleven, intreden in een volk. Zoals Jezus zélf er heen-gaan. Hun pijn, hun moeite en vreugde, vaak ook de armoede van hun dagelijks leven delen.

We zouden kunnen zeggen dat de gedrevenheid van Charles de Foucauld naar de "arme" Jezus, gaandeweg meer en meer een gedrevenheid is geworden voor "Nazaret", het verborgen leven van Jezus tussen de mensen. Armoede heeft slechts zin wanneer het wordt beleefd in relatie tot iemand... tot iemand.

Het betekent: deelnemen aan het leven van de mensen zoals ook Gods Zoon het alledaagse leven van de mensen heeft gedeeld. Zo staat de spiritualiteit van Charles de Foucauld binnen een bepaalde stroming in de Kerk, namelijk deze van **de menswording** en **de menselijkheid van Christus**. We vinden dit ook terug bij Franciscus van Assisië, Ignatius van Loyola en Franciscus van Sales...

Ook Jezus is niet ontsnapt aan de dienst van de menselijke relaties, door zelf dienaar te worden, om zo ten volle zijn intieme relatie met zijn Vader te beleven. En dit in een menselijke familie, in een stiel, in een dorp en op de wegen van Palestina.

Dit realisme van de menswording heeft Charles de Foucauld op een uitzonderlijke manier beleefd. Eerst dacht hij dit te moeten doen ver van allen, in de stilte van een slotklooster, daarna in de eenzaamheid van een kluis. Maar uiteindelijk gebeurde dit in een steeds grotere nabijheid met mensen, met de Toearegs, de meest verlaten mensen die hij toen kende.

Ook wij – als kleine zuster - willen de kerk toegankelijk maken voor hen, levensnabij. Haar een arm en vriendelijk gelaat geven. En wij verlangen de stem van zoveel berooide mensen te laten horen.

Wij kiezen voor de stad, omdat daar de meeste mensen opeen gehoopt leven, omdat daar de armoede en de anonimiteit, de vereenzaming, het grootst is.

Als je van "stad" spreekt, dan denk je meestal spontaan aan de winkels, aan de vele toeristen, aan de mooie plekjes en de vele bezienswaardigheden. Maar, bepaalde wijken in de stad zijn anders. Geen ruime en verzorgde straten, geen groen. Ongezonde woningen met afgeschilferde gevels, lekkende dakgoten en veel "zwerfvuil" op de voetpaden.

- voor de ouderlingen, die ziek worden van eenzaamheid en vaak alleen nog vriendschap krijgen van een hond of een kat...

- voor hen die psychisch ontredderd zijn, er onderdoor gingen, om allerlei redenen. Mannen en vrouwen "wiens armen te kort waren om mekaar vast te houden"... te zwak.

- voor de jeugd die doolt, op zoek naar wat warmte, een thuis...

- voor de kinderen, die zo vlug kleine volwassenen moeten zijn... éénzijdig gevoede kinderen... brutaal en ongezond... die moeilijk meekunnen op school. Ze zijn er altijd een uitzondering... kinderen die opgroeien "zonder ruggegraat"... karaktergestoord...

Deze realiteit van de stad, heeft ons het belang van nabijheid en **gastvrijheid** getoond. Wij wonen in een huurhuis in de rij, tussen de mensen. In grote steden zoals Brussel, Antwerpen... In "volkse" buurten van die steden. Daar proberen we hartelijk te zijn en eenvoudig... de drempel van de fraterniteit houden we heel laag, toegankelijk voor iedereen. Maar vooral voor de eenvoudigen.

Geen spreekuren, geen eigen leven op je kamer. De living is de plaats waar iedereen altijd welkom is... waar we ook samen ons leven delen als fraterniteit, als gemeenschap.

Wat wij voor mensen doen is niet spectaculair, niets bijzonders. Veel luisteren, echt luisteren. Ook wanneer je voor de zoveelste keer hetzelfde hoort. Proberen vriendschap sluiten, met geduld en respect. Door de buurt, de straten, gaan en "zien", kijken. Proberen contact krijgen. Mijn leven "delen". Mensen hebben een oneindige nood aan waardering en vriendschap, nood aan bevrijding vooral uit hun angsten en zorgen. Zij hebben nood aan een woord van leven, aan de evangelische boodschap.

Soms moet ik kleine diensten doen : papieren invullen, telefoneren, meegaan naar de dokter, de advocaat, de winkel. Huiswerk helpen maken, doorverwijzen en meegaan naar bestaande diensten enz. Zij zitten met ons mee aan tafel, worden vrienden... Ze worden met de jaren onze broers en zusters, voor wie we willen zorg dragen.

Dit is "Nazaret" voor mij. Dit is God aanwezig brengen. Dit is Kerk - zijn op een andere manier. Zelfs al breng je God niet altijd letterlijk ter sprake, door je houding kan je Hem laten gewaarworden.

Hoe dieper ik doordring in het hart van de Heer, hoe dieper ik ook gestuwd word naar het hart van de mensen. Hoe meer ik de "arme" Jezus wil navolgen, hoe meer ik word uitgenodigd om zelf arm te worden. Het is zoals Foucauld het uitdrukt :

"Mijn Heer Jezus, wat zal hij vlug arm zijn, degene die met heel zijn hart van je houdt. Hij zal niet kunnen verdragen rijker te zijn dan zijn Welbeminde!.. Mijn Heer Jezus, wat zal hij vlug arm zijn, degene die elke nood binnen zijn bereik zal verzachten, omdat hij denkt dat al wat men voor één van deze kleinen doet men ook voor jou doet, en al wat men voor hen niet doet, ook voor jou niet doet!.."

Intreden in de wereld van de armen en van de arbeiders maakt je tot een bevoorrechte getuige. Je wordt bewust van de helse cirkel van de armoede, van vrijwillig in stand gehouden onrecht, van de onderlinge samenhang van deze wereldproblemen. De ervaring van verregaande solidariteit en van mateloze onmacht doet je meewerken aan vele vormen van bewustmaking en bevrijding.

Wanneer je zelf evangelisch en reëel arm probeert te worden, dan kan je je beter inleven in het probleem van de armoede en mag je met de armen werken aan bevrijding. Door je zijn en leven in hun midden, mag je ook hun stem en tolk zijn.

We proberen ons leven te confronteren met dat van de armen. Hen bekijken en beluisteren met schroom en met een respectvol hart. Omdat we geloven in de evenwaardigheid van elke mens!

We moeten ons samen dikwijls de vraag stellen of we met onze fraterniteit – onze gemeenschap- diep genoeg geworteld zijn in de reële armoede, of we de moed hebt om echt alles te delen.

Echt arm leven omvormt je geleidelijk aan. Je wordt gevoelig en ontvankelijker voor evangelische waarden. Je leert door te dringen tot de kern van de dingen, tot God. Je ontdekt de vrijheid van de kinderen Gods.

Het is een uitdaging te leven in bestaansonzekerheid en afhankelijkheid, door levenszekerheden los te laten. Leren tevreden zijn dat je in vele dingen van het dagelijks leven geen keuze hebt.

Zo kan je elke dag je solidair-zijn voelen en voeden in onze wijze van wonen, in de volkse buurten... de “gewone” huizen die vaak slecht zijn geïsoleerd (qua warmte en vooral qua geluid!), slecht verwarmd... Geen groen aan je voordeur, noch aan je achterdeur...

In Zuid-Amerika, in Venezuela, zijn twee fraterniteiten... in de barrio's, bij de meest armen. Eén van de fraterniteiten in Libanon is gevestigd in een vluchtelingenkamp van Palestijnse christenen...

Wij ervaren het ook als een vorm van armoede om vaak geen recollectie te kunnen doen in een echt bezinningshuis (in Venezuela: soms in de frat en soms elders; ook in Gent is het zo !). Het is ook een vorm van armoede om vaak geen boeken te kunnen aanschaffen, interessante cursussen te kunnen volgen of vorming die niet meer betaalbaar is...

We ervaren ook armoede in ons gebed. Niet omdat je geen gedachten hebt, maar omdat de geluiden van de burens voortdurend aanwezig zijn: ook in de kapel is het vaak niet stil, komt “het leven van de straat” binnen.

In de fraterniteit, je gemeenschap, deel je alles met elkaar. Omdat je verlangt vrij te staan tegenover de dingen. Je wil er dankbaar van genieten zonder ze te bezitten als je eigendom. Je bewaart en behoedt wat je wordt toevertrouwd.

Mijn armoede manifesteert zich ook in mijn ziek-zijn. Sedert bijna twee jaar ben ik chronisch pijnpatiënt. Invaliditeit. Is je leven zinvol als je een aantal dingen niet meer kan doen, als je niet meer tot de actieve bevolking behoort, als je je niet meer kunt engageren naar buiten? Heeft je leven dan zin? Ja, je leven kan heel zinvol zijn! Niet meer door te doen, maar door te leven, te doorleven, door te zijn. In die richting ligt het antwoord. Het is een hele zoekweg geweest om een andere vorm van engagement te vinden. En het blijft zoeken. Niets staat vast. Ik heb wel een zekere plooï gevonden, maar het is altijd weer kijken wat kan. Het werd stilaan duidelijk dat ik niet meer zou herbeginnen werken. 14 jaar in de psychiatrie als verzorgende en als verpleegkundige. Ik deed dat heel graag. Maar het werd te zwaar. Het is een lange zoektocht geworden: welke mogelijkheden heb je nog, wat kun je nog, wanneer moet je het bekopen?

Wanneer je deze 'kleine weg' gaat van delen en breken, van afhankelijkheid... van "niet meer kunnen kiezen"... dan stoot je op weerstand in jezelf en om je heen.

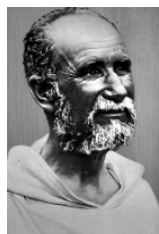
De mensen aanvaarden... de consequenties van je keuze voor volkse buurten aanvaarden... je medezusters aanvaarden... Ook jezelf aanvaarden... Het leven op jou laten afkomen zoals het zich aandient: een moeizame weg.

Het is de 'laatste plaats' innemen waar Charles de Foucauld het over heeft. Hij zegt : *Jezus heeft zozeer de laatst plaats ingenomen, dat niemand hem dit ooit heeft kunnen ontnemen...*

In onze Leefregel lezen we:

"Je arm leven openbaart iets van het mysterie van de mens en van de echte verhoudingen tussen mensen. Het is de uitdrukking van de onverwoestbare hoop die in jou leeft. Het relativeert bestaande zekerheden en anticipeert de nieuwe tijd die komt, als vrucht van totale ontvankelijkheid en totale inzet, je voorgeleefd door Jezus van Nazaret."

Misschien kunnen we besluiten met een gebed van broeder Charles, dat door alle volgelingen van hem, dagelijks wordt gebeden... Het is het gebed van een "arme", een kind... dat zichzelf totaal toevertrouwt aan zijn Vader.

Vader,
 Ik verlaat mij op jou
 doe met mij wat jij goedvindt
 wat jij ook met mij doen wilt, ik dank je.
 Tot alles ben ik bereid, alles aanvaard ik
 als jouw wil maar geschiedt in mij
 en in al je schepselen.
 Niets anders verlang ik mijn God
 ik leg mijn leven in jouw handen.
 Ik geef mij aan jou, mijn God
 met heel de liefde van mijn hart.
 Omdat ik je bemin
 omdat het voor mij een noodzaak van liefde is
 mij te geven, mij zonder voorbehoud
 op jou te verlaten
 met een oneindig vertrouwen.
 Want jij bent mijn Vader.

Charles de Foucauld